

9. 1. 2025

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Zavinění, právní omyl a odpovědnost zaměstnance za škodu pohledem Nejvyššího soudu

Nejvyšší soud se v jednom ze svých aktuálních rozhodnutí sp. zn. 21 Cdo 2057/2023 zabýval významem právního omylu při posuzování zavinění a související míry omluvitelnosti s ohledem na výsledky veřejnoprávních kontrol. Nejvyšší soud tak defacto poskytuje návod, jak posuzovat okolnosti týkající se zavinění a rozsahu odpovědnosti za škodu.

Pozadí sporu

Národní divadlo v postavení žalobce žalovalo svou ředitelku administrativně právní sekce a ředitele Národního divadla. Žalovaní (resp. druhý ze jmenovaných za účasti první jmenované) měli v roce 2009 jménem Národního divadla uzavřít kolektivní smlouvu, jejímž obsahem byla mimo jiné povinnost uzavírat s umělci „vedlejší“ smlouvy podle autorského zákona. Fakticky se jednalo o situaci, kdy byli umělci u Národního divadla zaměstnáni na základě pracovní smlouvy, přičemž v případě, že bylo zapotřebí, aby provedli další umělecký výkon (nad rámec smlouvy pracovní), uzavřelo s nimi Národní divadlo autorskou smlouvu. Na základě autorské smlouvy pak umělci vykonávali stejnou práci jako na základě smlouvy pracovní. Takto zavedený systém nezůstal bez odezvy. V roce 2013 muselo Národní divadlo dodatečně splnit své povinnosti, tedy doplatit daně, odvody na sociální a zdravotní pojištění, jakož i uhradit související penále a úroky. V důsledku toho pak vznikla na straně Národního divadla škoda, jejíž uhrazení se žalobce domáhal po žalovaných.

Situaci komplikovala skutečnost, že v roce 2000 došlo v Národním divadle ke kontrole ze strany Ministerstva kultury, která se zaměřovala (mj.) na možnost souběžné výplaty mzdy a honoráře podle příkazu ředitele č. 012/99 (tedy příkazu nastavující systém, jehož důsledky byly předmětem sporu), a z toho vyplývající možnost krácení daní a pojistného. Kontrola byla provedena i v roce 2006 a 2010. Kontrola proběhla i ze strany inspekce práce (2009), která se týkala (mj.) dodržování zákoníku práce a ostatních pracovně právních předpisů v oblasti odměňování zaměstnanců a proplácení přesčasové práce. Při kontrole však nebyly (v řešeném případě) zjištěny žádné relevantní nedostatky.

Argumentace soudů prvního a druhého stupně

Obvodní soud pro Prahu 9 se postavil na stranu žalobce. Ve svém rozsudku č. j. 9 C 315/2016-522 konstatoval, že umělci by tímto způsobem (na základě autorských smluv) mohli vykonávat pouze práci odlišnou od té, kterou vykonávali na základě pracovní smlouvy. Postup, kdy měli umělci vykonávat totožnou práci částečně na základě pracovní smlouvy a částečně na základě smlouvy uzavřené podle autorského zákona není slučitelná s definicí závislé práce ve smyslu § 3 zákoníku práce. Obvodní soud konstatoval, že „...ustanovení kolektivní smlouvy, upravující postup žalobce v případě práce výkonných umělců konané nad rámec sjednaného úvazku a odměňování za takovou práci, jsou v rozporu se soukromým právem (zákoníkem práce) i v rozporu s předpisy veřejného práva (daňovými a o sociálním a zdravotním pojištění).“

Soud prvního stupně pak dospěl k závěru, že byly splněny všechny předpoklady pro vznik

odpovědnosti zaměstnanců vůči zaměstnavateli. Podle obvodního soudu vyplývala odpovědnost první žalované (ředitelky administrativně právní sekce) z toho, že neupozornila na protiprávnost ustanovení vneseného do kolektivní smlouvy zavádějící dvojí režim odměňování, ačkoli jako právnička musela vědět o jeho protiprávnosti. U druhého žalovaného, který zastupoval Národní divadlo navenek, a který se účastnil podpisu kolektivní smlouvy, obvodní soud naopak spatřoval porušení jeho pracovních povinností v podpisu kolektivní smlouvy, čímž dvojí režim odměňování schválil. Proti tomuto rozhodnutí podali žalovaní odvolání.

Městský soud v Praze jako soud odvolací se z velké části ztotožnil s argumentací obvodního soudu pro Prahu 9, zejména v otázce vzniklé škody, porušení pracovních povinností obou žalovaných a příčinné souvislosti mezi porušením povinností a vznikem škody. U části nároků (úroky z prodlení, penále) dle odvolacího soudu chybělo zavinění. V tomto smyslu Městský soud v Praze odkázal na skutečnost, že kontrolní orgány, které v letech 2000 až 2010 provedly tři kontroly, kdy měly k dispozici původní nařízení ředitele z roku 1999 o uzavírání smluv dle autorského zákona, přičemž nepovažovali tento režim za protiprávní. Rovněž o uvedeném systému věděl i zřizovatel (Ministerstvo kultury) a tento systém odměňování byl konzultován i s MPSV, a to aniž by bylo ze stran těchto státních institucí cokoliv směrem k odvodovým povinnostem vytýkáno. V důsledku toho tak žalovaní nemuseli a vlastně ani nemohli vědět, že je dvojí režim odměňování protiprávní.

Argumentace Nejvyššího soudu

Případem se zabýval Nejvyšší soud. Ten přijal k vyřešení otázku – jaký **je význam právního omylu škůdce při posuzování zavinění a zda je tento omyl omluvitelný s ohledem na výsledky veřejnoprávních kontrol** – kterou se Nejvyšší soud dosud ve své rozhodovací praxi nezabýval.

Nejvyšší soud konstatoval, že kontroly ze strany kontrolních orgánů, které neseznají žádnou protiprávnost, mohou viníky ovlivnit pouze natolik, na kolik to dovolí jejich osobní poměry.

První žalovaná byla právničkou s dlouholetou zkušeností. Jako taková si pak musela být vědoma možné protiprávnosti i hrozící škody, a to i přes absenci výtek v případě veřejnoprávních kontrol. Měla tak učinit právní výklad a riziko rozpoznat. Nejvyšší soud uvedl, že *„i přesto, že praxe odměňování byla dlouhodobá a ze strany kontrolních orgánů nebylo shledáno pochybení (resp. podle skutkových závěrů soudů kontrola v roce 2000 upozornila na nesrovnalosti v oblasti pracovních smluv a odměňování, ovšem přičetla to „nedostatečné právní úpravě a metodice“, kontroly v následujících letech pochybení v jimi sledovaných oblastech nezjistily, avšak žádný konkrétní závěr ke sporné problematice neučinily), první žalovaná měla a mohla (vzhledem ke svým osobním poměrům) upozornit na existující riziko toho, kdo za žalobce činil právní úkony, tedy druhého žalovaného.“*

Druhý z žalovaných nebyl odborníkem v oboru práva. Tato skutečnost vedle absence upozornění ze strany osoby odpovědné za tuto agendu (první žalované), chybějících negativních závěrů ze stran veřejných kontrol či dlouhodobé praxi tohoto systému pak snižovala závažnost jeho pochybení. Dle Nejvyššího soudu však nedostatky tohoto systému mohl identifikovat i laik, neboť kombinovaný systém odměňování byl vázán právě na překročení limitů podle zákoníku práce. Na tomto místě Nejvyšší soud uzavřel, že *„...je zřejmé, že míra zavinění je u druhého žalovaného nižší než u první žalované, což se musí projevit v určení náhrady poměrné části škody ve smyslu § 257 odst. 5 zák. práce.“*

U obou žalovaných tak Nejvyšší soud shledal zavinění ve formě nevědomé nedbalosti.

Nejvyšší soud taktéž konstatoval, že při aplikaci výkladového pravidla *a minori ad maius* lze dovodit, že nemůže-li zaměstnanec podle § 13 odst. 4 věta první zákoníku práce vykonávat v dalším pracovním

poměru nebo na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr u téhož zaměstnavatele práce, které jsou stejně druhově vymezeny, nemůže tytéž stejně druhově vymezené práce vykonávat ani v dalším vztahu založeném občanskoprávní smlouvou.

Nejvyšší soud konečně uzavřel, že při posuzování omylu je nutné zohlednit určité parametry. Jedná se zejména o obtížnost výkladu práva, vliv výsledků veřejnoprávních kontrol na nesprávné posouzení právní otázky, osobní poměry (mimo jiné kvalifikaci, pracovní zkušenosti a zastávanou funkci) odpovědné osoby.

Závěr

To, že Nejvyšší soud uzavřel, že závislá práce může být vykonávána výlučně v pracovněprávním vztahu, pravděpodobně nikoho nepřekvapí už s ohledem na dikci § 3 zákoníku práce. Stejně tak pravděpodobně nebude sporné (a překvapivé), že není možné překonávat limity práce přesčas prostřednictvím občanskoprávních smluv.

Na druhou stranu je diskutabilní, zda by v dané situaci mohl (jak argumentuje Nejvyšší soud) rozpoznat chybnost nastaveného systému i laik, a to zejména v případě, kdy osoba odpovědná za danou agendu, na kterou mohl (v řešeném případě) ředitel spoléhat (a pravděpodobně spoléhal), a kdy si byl vědom kontrol, které nedospěly k zásadním zjištěním. Poměrně přísný je požadavek, že by osoby v nejvyšších funkcích měly rozporovat výsledky veřejnoprávních kontrol, a to zejména v případě, kdy se jednalo (mimo jiné) i o kontrolu ze strany inspektorátu práce. Klasifikace zavinění ředitele Národního divadla jako nevědomé nedbalosti (tj. měl a mohl vědět o protiprávnosti takového systému) se vzhledem k uvedenému jeví jako nepřiměřeně tvrdá. Tento závěr pak samozřejmě neplatí pro ředitelku právního oddělení.

Mgr. Peter Perniš
Advokát

JUDr. Vojtěch Hanzal,
advokátní koncipient

AegisLaw

Jungmannova 26/15
110 00 Praha 1

Tel: +420 777 577 562
Email: office@aegislaw.cz

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)